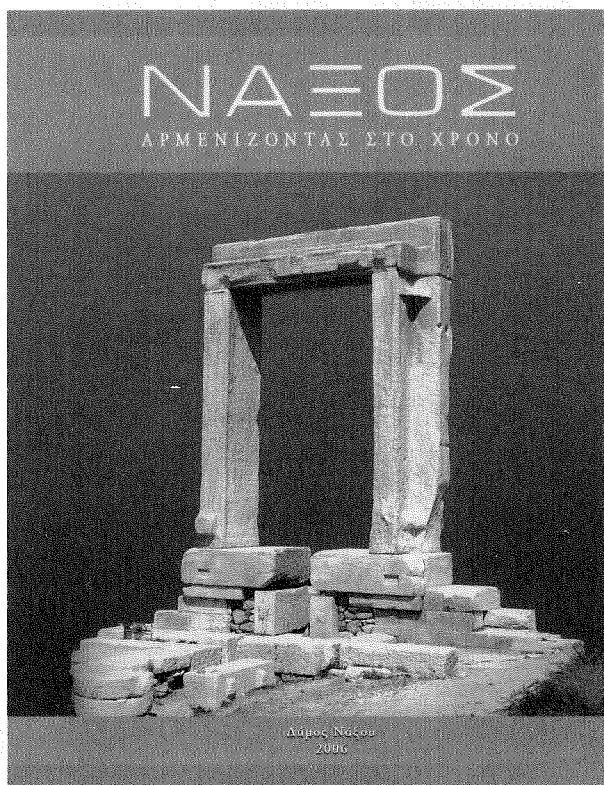

ΜΑΝΟΛΗΣ Γ. ΣΕΡΓΗΣ

Επίκουρος Καθηγητής Λαογραφίας στο Δ. Π. Θράκης

ΝΑΞΙΑΚΟΣ ΤΥΠΟΣ 1890-2005

ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΟΔΟΛΟΓΗΣΗ

**ΑΝΑΤΥΠΟ
ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΟΜΟ**

**ΝΑΞΟΣ
ΑΡΜΕΝΙΖΟΝΤΑΣ ΣΤΟ ΧΡΟΝΟ**

ΔΗΜΟΣ ΝΑΞΟΥ 2006

Ναζιακός Τύπος 1890-2005: σύντομη περιοδολόγηση

ΜΑΝΟΛΗΣ Γ. ΣΕΡΓΗΣ

Επίκ. Καθηγητής Λαογραφίας στο Δ. Π. Θράκης

ΦΕΤΟΣ (2005) ΣΥΜΠΛΗΡΩΝΟΝΤΑΙ 115 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ναζιακής εφημερίδας (1890). Η περίοδος φαίνεται, εν πρώτοις, μακροσκελής, αλλά σαφώς υπολειπόμενη άλλων κυκλαδτικών νησιών (Σύρου, Σίφνου, π.χ.), τα οποία έχουν μεγαλύτερη χρονικά παράδοση «εφημεριδικού πολιτισμού». Για τη χρονολογική υστέρηση ο καθένας μας –εύκολα νομίζω– μπορεί να δώσει τη δέουσα απάντηση, αφού λάβει υπ' όψιν του και τα παρακάτω. Καθιστούμε σαφές κατ' αρχάς ότι στη σύντομη αυτή εργασία, η έννοια «Τύπος» περιορίζεται «βιαιώς», για να συμπεριλάβει στο ευρύ περιεχόμενό της *μόνον τις εφημερίδες*.

Πέντε σημαντικούς σταθμούς διακρίνω στην πορεία του ναζιακού Τύπου (ν.Τ.):

Α: **Την προδρομική φάση:** Είναι η 25ετής «ηρωϊκή» περίοδος των ετών 1890-1915, αφού κατά τη διάρκειά της εμφανίστηκε στο νησί και έδωσε τους πρώτους εύχυμους καρπούς της η τυπογραφία, μετά την εγκατάσταση εκεί των πρωτοπόρων θεραπόντων της: του Γεωργίου Μανετάκη (κρητικής καταγωγής, που εργαζόταν προηγουμένως στη Σύρο, στο γνωστό τυπογραφείο του Μ. Φρέρη), του Ιωάννη Βυρίνη, μετοίκου από τον Άγ. Πέτρο Κυνούριας, που νυμφεύτηκε στη Νάξο και των δύο του γιων, Γεωργίου και Πάνου, συνεχιστών του πατρικού έργου. Άρα, από τους (συνολικά) πέντε πρωτοπόρους της ναζιακής τυπογραφίας οι τέσσερις είναι ξένοι, που είτε προσκλήθηκαν από την ντόπια διάνοηση να ιδρύσουν τα πρώτα τους τυπογραφεία στο νησί, είτε βρέθηκαν εκεί τυχαία. Ο πέμπτος είναι ο Ναξιώτης Αριστόβουλος Βαρδής.

Τα κύρια εκδοτικά «προϊόντα» αυτής της περιόδου είναι, όντως, πρωτοποριακά για τα δεδομένα της εποχής και τις τοπικές πολιτιστικές συνθήκες. (Στην παρούσα εργασία δεν μας ενδιαφέρει η παρουσία κάποιων άλλων θνησίγενών και λαθρόβιων εντύπων. Θέμα μας δεν είναι η καταγραφή των ναζιακών εφημερίδων και η ιστορική τους πορεία, αλλά μια σύντομη αποτίμηση του εφημεριδικού πολιτισμού του νησιού, μέσα από την περιοδολόγησή του). Τέσσερα λοιπόν έντυπα, εφάμιλλα σχεδόν σε

Εικ. 1. Πάνος Βυρίνης: ο δεύτερος εκδότης του «Αιγαίου».

κάθε μεταξύ τους σύγκριση, δίνουν το στίγμα της πρώτης αυτής περιόδου, και γίνονται πρότυπα για πολλά άλλα που κυκλοφορήθηκαν αργότερα. Αυτά είναι:

(1) Η «Νάξος» (1890-97), η πρώτη ναξιακή εφημερίδα, (2) η «Παροναξία» (κυκλοφορήθηκε σε τρεις περιόδους: 1898-99, 1903-1906, 1909-1912), αμφότερες πνευματικά δημιουργήματα του Γ. Μανετάκη, (3) Το «Αιγαίο» (1901-1911) των Βυρίνων, πατρός και υιών, και (4) η «Πρόοδος» του Αριστόβουλου Βαρδή.

Κύρια χαρακτηριστικά όλων των παραπάνω εντύπων ήταν: (α) *Ο τοπικός τους χαρακτήρας*, με την έννοια ότι υπηρέτησαν τον κοινά προβλεβλημένο κύριο σκοπό τους: την εξυπηρέτηση των τοπικών συμφερόντων, σε πρώτο επίπεδο, και της κυκλαδικής πολυνήσου σε δεύτερο. (β) Η σημαντική ανάμειξη του «υπερτοπικού» με τον «τοπικό» τους χαρακτήρα, που ουσιαστικά αναδεικνύει, ως συνέπεια, ένα τρίτο χαρακτηριστικό τους. (γ) την

εμπλοκή τους στην διπολική πολιτική ζωή του καιρού τους, (δ) Η «προσωποποίηση» των πολιτικών, ιδεολογικών ή άλλων διαφορών μεταξύ των εκδοτών, με ανεπίτρεπτες, μερικές φορές, προσωπικές διαμάχες, ασχέτως αν κάποια στιγμή, οι δύο πρώτες τυπογραφικές «δυναστείες» (Μανετάκη – Βυρίνη) συγγένεψαν. Η από κάθε πλευρά υποστήριξη των οικονομικών της συμφερόντων, που διακυβεύτηκαν μετά το 1907, όταν στον ανταγωνισμό μπήκε και τρίτος διεκδικητής, ήταν, βεβαίως, ένα από τα πάγια ζητούμενα, μέσα σε μια ολιγαρχική κοινωνία «καταναλωτών» ενός αγνώστου στους πολλούς «προϊόντος», (ε) Η πολυποίκιλη και ενδιαφέρουσα θεματολογία τους, τα μαχητικά πρωτοσέλιδα άρθρα, η αγωνιστική διεκδίκηση των δικαίων του νησιού (υπαρκτών και επινοημένων), τα αιχμηρά σχόλια για την επιτόπια και την ελληνική πολιτική και κοινωνική καθημερινότητα, οι πολιτιστικές στήλες, η προβολή του εθνικού οράματος της Μ. Ιδέας (σε διαφορετική κλίμακα εντάσεως, πάντως), (στ) Η καθολική υποστήριξη – πλην ελαχίστων πολιτικών συγκυριών, και ειδικά μετά το 1909 για το «Αιγαίο» – του πρωτοεμφανιζόμενου τότε πολιτικού Πέτρου Πρωτοπαπαδάκη.

Β. Την «περίοδο της διάλειψης», από το 1916 μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1920. Είναι η μοναδική περίοδος στην ιστορία του ν.Τ., που διακόπτεται προσωρινά η κατά τα άλλα συνεχής και αδιάλειπτη πορεία του. Συμπτωματικό γεγονός: Οι νικηφόροι εθνικοί αγώνες απορροφούν και αναστέλλουν κάθε άλλη δραστηριότητα: Η επελαθούσα καταστροφή και οι βαθιές, δυσεπούλωτες ελλείψεις της: Όλα είναι πιθανά.

Γ. Τη «μεσοπολεμική περίοδο», η οποία – συμβατικά – για τον ν.Τ. μπορεί να οριστεί μεταξύ των ετών 1926 και 1936. Το γεγονός που μας «αναγκάζει» να προοριστούμε κατ' αυτό τον τρόπο τα όριά της είναι η έναρξη της κυκλοφορίας δύο εφημερίδων –σταθμών της ναξιακής πνευματικής ζωής: της «Φωνής Νάξου – Πάρου» (των Αντωνίου Χάμπα και Ιωάννου Βλυσίδη) και της μακροβιότερης μέχρι σήμερα ναξιακής εφημερίδας, του «Ναξιακού Μέλλοντος» (1936-2000) του Δημητρίου Φραγκούλη. Ας αναφερθεί, για την ιστορία του ν.Τ., ότι *χρονικά*, η αρχή της περιόδου εγκαινιάζεται το 1923 με την «Παροναξία» των Μ. Πρωτονοτάριου (Ραγκαβή) και Δημ. Γ. Σκληράκη (έκλεισε οριστικά το 1926), ενώ το 1924, με την κυκλοφορία της βραχύ-

Εικ. 2. Σταμάτρα Κουφοπούλου - Κοττάκης (δεξιά). Η μοναδική Ναξιώτισσα τυπογράφος.

βιας «Νέας Αναγέννησης Νάξου – Πάρου», του γνωστού φαρμακοποιού και πολιτευτή Δημ. Προμπονά, η ιστορία αυτή συνεχίζει την αδιάλειπτη πορεία της.

Η εφημερίδα, λοιπόν, που σφραγίζει τη μεταβατική αυτή περίοδο του ναξιακού κόσμου και αποτελεί σήμερα ένα από τα καλύτερα βοηθητικά εργαλεία για τη μελέτη του, είναι η «Φωνή Νάξου-Πάρου». Υποδειγματική θεματολογία, σταθερή στις πολιτικές-κομματικές της γραμμές, άρθρα (για την εποχή της) εμφάνιση, υποστηρικτικής του βενιζελικού βουλευτή και υπουργού Πέτρου Ευριπαίου, ηπιών τόνων, γενικά, ουδέποτε υβριστική προς τους αντιπάλους τους, παρ' όλο που προκλήθηκε πάμπολλες φορές, κυρίως από το (για μια τετραετία) «αντίπαλο δέος» της, το «Ναξιακόν Βήμα» (1930-1933). Η τελευταία, όπως έχουμε ξαναγράψει εκτενέστερα (βλ. βιβλιογραφία), ήταν η αντανάκλαση του πολωτικού κλίματος της Ελλάδας του Μεσοπολέμου, καθρέφτης της πολυτάραχης αυτής εποχής. *Ο κομματισμός δεν έλειψε από καμία φάση του ν. Τ.* Τώρα, στα μέσα του Μεσοπολέμου, τα πράγματα είχαν «σκληρύνει» αρκετά: το εθνικό όνειρο που πί-

στεψαν και πάλεψαν οι εφημερίδες της Α' περιόδου γκρεμίστηκε οριστικά. Απόμειναν, ναπιά δυστυχώς, ο διχασμός του 1915, το θλιβερό '22, η δίκη των Έξι, η εκτέλεση του Πέτρου Πρωτοπαπαδάκη ειδικότερα, η βίωση της ήττας και του πολιτικού μίσους, γεγονότα που, μοιραία, οδήγησαν σε πόλωση, σε εσωστρέφεια αλλά και προβληματισμό για το μέλλον του τόπου και ειδικά του Τύπου. Όλα αυτά διοχετεύονται στα έντυπα, που γίνονται και πάλι (συνήθως, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων) ο καθρέφτης της πολιτικής και της κοινωνικής ζωής, γνήσιο αντίγραφό τους.

Αξιοσημείωτα στοιχεία της ίδιας περιόδου είναι επίσης:

(α) Η εκδοτική σύμπραξη Παροναξίων και Κυκλαδίων εκδοτών. Αποτελέσματα αυτής της συνεργασίας είναι, π.χ., η προαναφερθείσα «Νέα Αναγέννησις Νάξου – Πάρου» (1924), η «Νέα Παροναξία» (επιβιώνει μερικούς μήνες του 1926), ο «Αγών της Πάρου» (Δεκέμβρ. 1929 - Δεκέμβρ. 1931, εφημερίδα που συνεχίζει ως «Αγών Παροναξίας», 1932-1934), οι «Κυκλάδες» (Δεκ. 1929 - Δεκ. 1930), τα

Εικ. 3. Λογότυποι ναξιακών εντύπων.

«Κυκλαδικά Νέα» της β' περιόδου (1934-1938, ιδρύθηκαν –ίσως άγνωστο σε πολλούς– από τον Νίκο Γλέζο, πατέρα του Μανώλη, το 1924, την ίδια χρονιά που έφυγε πρόωρα από τη ζωή ο ξεχωριστός αυτός άνθρωπος. Η σύντομη αναφορά μου στον ιδρυτή τους ας είναι ελάχιστο μνημόσυνό του), το «Παροναξιακόν Μέλλον» του Δημ. Φραγκούλη (1935, ο προπομπός του «Ναξιακού Μέλλοντος»), κ.ά. Γιατί η κοινή παροναξιακή κάθοδος στην εκδοτική «παλαιόστρα»; Στροφή στο δόγμα «η ισχύς εν τη ενώσει», με σκοπό την αποτελεσματικότερη επίλυση των προβλημάτων της ευρύτερης περιοχής; Μεταφερμένος στην πράξη, ο προβληματισμός για την πολιτική και κοινωνική κατάσταση του ελληνισμού μετά το '22, που αποφασίζει, έστω και χιμαιρικά, να δοκιμάσει τον κοινό αγώνα για αποτελεσματικότερη λειτουργία του, με «εξορκισμό» της πολιτικής διαπλοκής; Πιθανόν, όλα μαζί.

(β) η κυκλοφορία του πρώτου εντύπου που υποστήριζε τα στενά συμφέροντα ενός χωριού και που έφερε φυσικά το όνομά του. Αναφέρομαι στην εφημερίδα «Απεΐρανθος», βίου ολίγων μηνών (1933), την έκδοση της οποίας ανέλαβαν κάποιοι «ρομαντικοί» τελειόφοιτοι μαθητές του γυμνασίου: ο Δημ. Φραγκούλης, ο Ιω. Ν. Πρωτοπαππάς, ο

Εμμ. Ιω. Μπαρδάνης και ο Μιχ. Γ. Ζενγώλης.

Δ'. Τη «μεταπολεμική περίοδο» (μέχρι το 1974). Ουδείς μπορεί να αμφισβητήσει για τη συγκεκριμένη περίοδο την ολοκληρωτική κατίσχυση και την επιβλητική παρουσία δύο μακροβιότατων φύλων: του προαναφερθέντος «Ναξιακού Μέλλοντος» και της «Ναξιακής Προόδου», του Δημ. Μελισσηνού.

Η πρώτη, πανθομολογουμένως, αποτελεί πολύτιμη πηγή για την πολιτική, κοινωνική, οικονομική και πνευματική ζωή του νησιού, για την Κοινωνική Ιστορία του δηλαδή, καθ' όλη την αντίστοιχη περίοδο που έβλεπε το φως της δημοσιότητας. Η «Ναξιακή Πρόοδος» (τυπωνόταν στη Νάξο, γεγονός που καθόρισε την ποικιλία της θεματολογίας της) είναι μέχρι σήμερα η δεύτερη πιο μακρόβια ναξιακή εφημερίδα, αφού κυκλοφορήθηκε από τον Ιούνιο του 1945 μέχρι τον ίδιο μήνα του 1975, υπό τη δ/ση του Δημ. Μελισσηνού, και από τότε μέχρι τον Δεκέμβριο του 1977 υπό τη δ/ση του γαμπρού του προηγούμενου, Δημητρίου Ασημακοπούλου, στην Αθήνα, πλέον. Η όλη της παρουσία δικαιολογεί και γι' αυτήν χαρακτηριστικά που μόλις προσδώσαμε στο «Ναξιακόν Μέλλον».

Και οι δύο εφημερίδες στηρίζουν σθεναρά τη «συντηρητική» παράταξη, είναι οι ιδεολογικοί πυλώνες

Εικ. 4. Ο λογότυπος της εφημερίδας «Αιγαίον».

της καθεστουκίας –μετά τον Εμφύλιο– τάξης (κατάστασης), που εκφράζει και εκπροσωπεί η «συντηρητική» παράταξη και, συγκεκριμένα, ο κυριότερος, μέχρι το 1966, πολιτευτής της, ο αείμνηστος Αριστείδης Πρωτοπαπαδάκης. Η πολιτική του σταδιοδρομία και η πορεία των δύο αυτών φύλλων βαίνουν παράλληλως.

Θα ήταν παράλειψη να μην αναφερθούμε στο πολιτικό ήθος αυτών των εντύπων (και ειδικά του πρώτου), που συμπυκνώνεται στις φράσεις: *σεβασμός στον αναγνώστη και στην «ηττημένη πλευρά»*. Ελάχιστες είναι οι φορές που εντοπίζεις την πολιτική εμπάθεια, το ψυχροπολεμικό πνεύμα που κυριάρχησε στον ελληνικό χώρο, αλλά όχι, εντυχώς, στη Νάξο. Το τελευταίο, αναμφισβήτητο ιστορικό γεγονός, σε συνδυασμό με το προσωπικό ήθος του Δημ. Φραγκούλη, δικαιολογούν πλήρως την ιδεολογική εικόνα της μετριοπάθειας και της νηφαλιότητας, ως χαρακτηριστικών του εν λόγω φύλλου. Αναφέρομαι στο «Ναξιακό Μέλλον» με την ασφάλεια της *προσωπικής μου γνώμης*, διαμορφωμένης από την μακρόχρονη μελέτη του συγκεκριμένου εντύπου, πράγμα που δεν έχει συμβεί με το έτερο σημαντικό έντυπο αυτής της περιόδου, ως εκ τούτου, αποφεύγω να εκφράσω για κείνο ατεκμηρίωτη άποψη.

Την πλήρη επικράτηση των δύο «δεξιών» φύλλων της περιόδου (προσθέτω σ' αυτά τον «Ναξιακό Χρόνο», του Μ. Γ. Ζευγώλη, 1947-1955, την «Νάξο» του Ηλ. Χουζούρη, 1957, κ.ά.) προσπαθούν να «μετριάσουν» κάποιες αποσπασματικές προσπάθειες της «άλλης πλευράς», με σκοπό, φυσικά, να γίνουν οι ιδεολογικοί εκφραστές της. Όμως, το βραχύβιο της ζωής των εντύπων τους (αποτέλεσμα του όλου ιδεολογικού κλίματος της μετεμφυλιακής Ελλάδας) κρίνουν ότι δεν μπόρεσε να επηρεάσει, όσο τουλάχιστον

φιλοδόξησαν οι εμπνευστές του εγχειρήματος, το πολιτικό σκηνικό του νησιού. Ίσως να μην έχουμε συνειδητοποιήσει ότι δύο, κυρίως (εξόχως πολιτικά πρόσωπα) επεχείρησαν, στα τριάντα αυτά μεταπολεμικά χρόνια, να αντιτάξουν ένα διαφορετικό λόγο, να εκφράσουν έναν άλλον κόσμο, το «άλλο μισό» του κόσμου του νησιού μας, το «αμίλητο» τμήμα του: Ήταν ο Μιχάλης ο Γρατσίας και ο αείμνηστος Νικηφόρος Μανδηλαράς.

Ο πρώτος επανεξέδωσε στα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια τα «Ναξιακά Νέα» (1945-47, με το όνομα του γιατρού Εμμ. Μπαρδάνη, για «καμουφλάζ», αφού, ως γραμματέας του ΕΑΜ Νάξου, τότε, ήταν αδύνατον να πάρει άδεια), και αργότερα, τα «Κυκλαδικά Νέα» (1958-1966), πάλι με «ψευδοεκδότη» τον συμπατριώτη του γιατρό. Ο αγωνιστικός, συνεπής και νηφάλιος «αριστερός» του λόγος διατρέχει και τις δύο του (κύριες) εκδοτικές – πολιτικές προσπάθειες αυτής της περιόδου. Όπως φυσικά κι αυτήν της δεκαετίας του '80, με την έκδοση του αξιόλογου και μαχητικού περιοδικού του «Τ' Απεράθου», έντυπου που δεν σχετίζεται όμως με τη θεματολογία της εργασίας μας.

Ο δεύτερος, ο Νικηφόρος, πέρασε στις στήλες των «Ναξιακών Χρονικών» (1960-1964) το επαναστατικό πνεύμα του, την αγωνιστική του διάθεση και αποτελεί μιαν ολιγόχρονη, αλλά ξεχωριστή παρένθεση στο γενικό ύφος και το εφημεριδικό κλίμα (και όχι μόνο σ' αυτό) της «δύσκολης» εκείνης εποχής. Ριζοσπαστικός λόγος, πρωτότυπη ανατομία των ναξιακών προβλημάτων, πολιτικοποιημένο έντυπο, υπερασπιστής των συμφερόντων της ορεινής Νάξου, Κορώνων και Κωμιακής, κυρίως.

Αυτά τα ίδια χαρακτηριστικά *ύφους* μπορούμε να αποδώσουμε (βέβαιοι ότι δεν λαθεύουμε) σ' ένα μαχητικό έντυπο, που όμως έχει την ξεχωριστή ιδιότη-

τα να ανήκει σε πολιτιστικό σύλλογο. Μιλώ για την «Κορωνίδα», τη μηνιαία εφημερίδα του συλλόγου Κωμικής, που πρωτοκυκλοφορήθηκε στην Αθήνα τον Απρίλιο του 1972, στα δύσκολα χρόνια της «επταετίας», και αναφέρομαι ειδικά (το τονίζω) στην πρώτη φάση της κυκλοφορίας της, 1972-79. Είναι η τρίτη κατά σειράν μακρόβια ναξιακή εφημερίδα, αφού, με μικρά χρονικά κενά στην έκδοσή της, κυκλοφορείται μέχρι σήμερα από τον ίδιο φορέα! Το πέραςμα του ελέγχου της (το 1979) σε συγκεκριμένη κομματική παράταξη και ο μονόπλευρος κομματισμός που την χαρακτηρίζει μέχρι και τα μέσα της δεκαετίας του '80, αποτελούν τα προμηνύματα του γενικότερου κλίματος που θα επικρατήσει στις εκδοτικές προσπάθειες των ναξιακών συλλόγων, μετά τη μεταπολίτευση του 1974.

Ε'. Τη «**μεταπολιτευτική περίοδο**» (1974 μέχρι σήμερα). Είναι η περίοδος της «δημοσιογραφικής έκρηξης», απόρροια –κυρίως– μιας φοβερής (φοβερός είναι ο προζενών φόβος) και «σιωπηλής» επταετίας. Έκρηξη που μεταφράζεται σε πληθώρα εντύπων, κύριοι φορείς και εκδότες των οποίων είναι οι ναξιακοί εθνικοτοπικοί–πολιτιστικοί σύλλογοι. Ο ν. Τύπος αυτής της κατηγορίας είναι η προέκταση και ο ιδεολογικός εκφραστής του εύρωστου ναξιακού συλλογικού κινήματος, το οποίο γνωρίζει «ένδοξες μέρες» την ίδια ακριβώς περίοδο, 1974-1990.

Κύρια χαρακτηριστικά των «συλλογικών» εντύπων είναι: (α) Η προσπάθειά τους να *συνδέσουν την πολιτική με τον πολιτισμό*, με την παράλληλη επικουρία, όπως προειπώθηκε, των πολιτιστικών συλλόγων. (β) Η εκτροπή της προηγούμενης σύνδεσης προς το αναπόφευκτο σχήμα «*σύνδεση κομματισμού και πολιτισμού*», και πάλι, όμως, με αξιοπρόσεκτα αποτελέσματα. Ο κομματισμός της περιόδου, ως αναπόφευκτη εξέλιξη μιας πολιτικής 7ετούς σιγής, ως εκδήλωση ενός καθηλωμένου επί χρόνια κοινωνικού δυναμισμού, ενέχει, κατά την άποψή μου, βαθύτατα *ιδεολογικά* στοιχεία, είναι χαρακτηριστικό μιας *επαναστατικής περιόδου*, που διαρκεί τουλάχιστον μια δεκαετία. Η μεταπολιτευτική περίοδος της ελληνικής ιστορίας παρουσιάζει μια ιδιομορφία: Μια κοινωνία με πολύ ασαφείς ταξικές διαχωριστικές γραμμές δημιούργησε κομματική αντιπαράθεση πολύ υψηλών τόνων. Δικαιολογείται, όμως. Η εκτός «δεξιάς» παράταξη του ελληνικού λαού, το φουντωμένο τότε κεντροαριστερό πολιτικό ρεύμα, βρίσκει την ευκαιρία να «ξεκαθαρίσει» τους «ιστορικούς λο-

γαριασμούς» του με την παραδοσιακή «δεξιά». Θεωρώ τη Μεταπολίτευση (από το 1981 κ.ε. ειδικά) ως τη ρεβάνς της λεγόμενης «δημοκρατικής παράταξης», γι' αυτό, εξ άλλου, και η αναμενόμενη αντίδραση της (μετά από πολλά χρόνια ηττημένης) «δεξιάς» και των εντύπων (τοπικών και αθηναϊκών) που τη στήριζαν. (γ) Ο ν.Τ. των συλλόγων (όπως και όλων σχεδόν των ελληνικών σωματείων που δρούσαν εκείνη την περίοδο στα αστικά κέντρα) αντιπροσωπεύει τα «απανταχού» μέλη του συλλόγου που την στηρίζει οικονομικά, γίνεται φορέας και *συντηρητής της ιδιαίτερης τοπικής ταυτότητας*, ο προμαχώνας αντίστασης σε θέματα που απειλούν την υπόσταση του γενέθλιου τόπου, αλλά και ο «πολιορκητικός κριός» στον αγώνα για την επίλυση των προβλημάτων του. Γίνεται όμως και *διαμορφωτής ηθών*, ως διαμεσολαβητής στη μεταφορά μορφών του αστικού πολιτισμού προς την περιφέρεια, μορφών οργάνωσης της εκεί κοινωνικής ζωής, άσχετων με την παραδοσιακή οργάνωση του λαϊκού πολιτισμού. (δ) Πολλές απ' αυτές τις εφημερίδες σήμερα έχουν αναστείλει την κυκλοφορία τους, ειδικά από την αρχή του '90, ακολουθώντας τη μοίρα των συλλόγων τους, οι οποίοι τις στήριζαν από το «κοινωνικό ταμείο» τους. Υπόδειγμα εφημερίδας αυτής της κατηγορίας, απαλλαγμένης από τα σύμφυτα προαναφερθέντα αρνητικά τους χαρακτηριστικά, αποτελεί, αναμφισβήτητα, η εφημερίδα «Χωραϊτής», όργανο του Συλλόγου Χωραϊτών Νάξου, που προσφάτως γιόρτασε την έκδοση του 100^{ου} φύλλου της.

Το έτερο τμήμα της εφημεριδικής παραγωγής αυτής της περιόδου καλύπτουν οι ιδιωτικές εκδόσεις και τα πρώτα κομματικά φύλλα, έντονα κομματικοποιημένα, μαρτυρίες *αφ' εαυτών* του «νέου διχασμού» που χαρακτηρίζει, όπως μόλις προείπαμε, την μετά, κυρίως, το 1981 περίοδο, με τη δική τους βεβαίως συνεισφορά στη ναξιακή κοινωνία.

Σήμερα, στο νησί κυκλοφορούνται συνολικά 19 έντυπα, όπως μας πληροφόρησε με την ενδιαφέρουσα εργασία του («Τα σημερινά Ναξιακά έντυπα»), στο 11^ο Πανναξιακό Συνέδριο της Ο.ΝΑ.Σ., ο πάντα ενημερωμένος επί του θέματος φίλος, Λάζαρος Θεόφιλος. Από αυτά, 13 είναι εφημερίδες, επιμερισμένες ως εξής: 4 φύλλα είναι ιδιωτικές εκδόσεις, 7 πολιτιστικών – εθνοτοπικών συλλόγων και 2 αντίστοιχων επαγγελματικών ομάδων της Χώρας. Οι σύντομες παρατηρήσεις μας γι' αυτά εστιάζονται (1) στον μεγάλο τους αριθμό, εν σχέσει και συ-

ΕΤΟΣ Α΄.

ΕΝ ΝΑΞΩ: ΤΗ: 30 ΜΑΡΤΙΟΥ 1891

ΑΡΙΘ. 15.

ΝΑΞΟΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΙΔΗΣΕΩΝ

Εικ. 5. Ο λογάτης της πρώτης ναξιακής εφημερίδας.

γκρίσει με άλλα Κυκλαδονήσια, (2) στην αριθμητική υπεροχή των «συλλογικών» φύλλων, (3) στην πρώτη (και μοναδική μέχρι σήμερα) περίπτωση εκδόσεως καθημερινού ναξιακού φύλλου (της «Κυκλαδικής», του Παναγιώτη Καρανίκα) και, κυρίως, (4) στην ποιότητα (εμφάνισης και περιεχομένου) της συντριπτικής πλειοψηφίας των παραπάνω εφημερίδων, «σημείον»

ελπιδοφόρου πορείας για το εφημεριδικό μας μέλλον. Ευτυχώς, η πολυετής ιστορία του ν.Τ. έχει να επιδείξει μέχρι σήμερα ελάχιστα ρυπαρόφυλλα, «ιδιωτικής προελεύσεως» όλα, που χαρακτηρίζουν φυσικά τους εκδότες τους και κατ' ουδένα τρόπο το σύνολο της εφημεριδογραφίας μας και των λειτουργιών της.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Ν. Κεφαλληνιάδης, *Τύπος και τυπογραφία στη Νάξο*, «Ναξιακά», τχ. 6 (Ιαν. - Φεβρ. 1986), 38-42 και τχ. 7 (Μάρτ.-Απρίλ. 1986), σελ. 22-28.
- Γ. Λογαράς, *Συμπληρωματικά στοιχεία για το Ναξιακό Τύπο*, «Ναξιακά», τχ. 17-18 (Οκτ. 1987 - Φεβρ. 1988), σελ. 46-47.
- Περιοδικό «Ναξιακά», Πρακτικά της ημερίδας που οργάνωσε η Ομοσπονδία Ναξιακών Συλλόγων με θέμα: «Ναξιακό Συλλογικό Κίνημα: χθες, σήμερα, αύριο», τχ. 36 (Απρ. - Ιούν. 1993), σελ. 2-27.
- Πρακτικά 11^{ου} Πανναξιακού Συνεδρίου της Ο.ΝΑ.Σ., με θέμα «Ο Ναξιακός Τύπος: Χθες - σήμερα - αύριο», Νάξος 2-3 Οκτωβρίου 2004* (υπό έκδοση).
- Μ. Γ. Σέρρης, *Εφημερίδες και Λογογραφία. Η ταυτότητα μιας Ναξιακής εφημερίδας. Διαθλάσεις της Ιστορίας και της Ελληνικής κοινωνίας του 19^{ου} αι. και των αρχών του 20^{ου}*, Αθήνα 2000.
- Ο ίδιος, *Η εφημερίδα «Ναξιακόν Βήμα» (1930-1933): Η ιδεολογική και πολιτική της ταυτότητα*, *Ναξιακά*, τχ. 2/40 (Φθινόπωρο 2001), σελ. 41-49.